

MŪS INTERESEĒJA UTOPIISKI PROJEKTI

Par E-LAB, mākslu kā procesu un
utopiskām idejām, jaunajiem medijiem,
tehnoloģijām un interneta kultūru
ar Raiti ŠMITU, Rasu ŠMITE un
Jāni GARANČU sarunājas
Ieva ASTAHOVSKA
un Anda KĻAVINA

WE WERE INTERESTED IN UTOPIAN PROJECTS

Ieva ASTAHOVSKA and Anda KĻAVINA talk with
Raitis ŠMITS, Rasa ŠMITE and Jānis GARANČS about E-LAB,
art as a process and utopian ideas, new media,
technologies and internet culture

Elektronisko mediju mākslas apvienība E-LAB bija starptautiski aktīvākie un arī avangardiskākie Latvijas mākslas dalībnieki 90. gados. Eksperimenti ar tīkla mākslu un interneta radio savienoja Rīgu ar Ljubļanu, Berlīni, Londonu, Hamburgu un citām pasaules vietām, taču lokālajā mākslas dzīvē tā palika savrupa zona, kas komunikāciju kanālus izvērsa ar citu kultūras jomu un subkultūru pārstāvjiem.

Kopš 2000. gada E-LAB ir pārtapis par jauno mediju centru RIXC, kas nodarbojas ar jauno mediju kultūru izvērstākā zonā, interesī par dažādiem mākslas un tehnoloģiju jautājumiem realizējot projektos, kas analītiski un kritiski pēta tādus kompleksus un ietilpīgus fenomenus kā vilņi, enerģija, akustiskā telpa, globālās pozicionēšanas sistēmas, postpadomju militārais mantojums, ekoloģija, atjaunojamās tehnoloģijas utt.

Electronic media arts community E-LAB were the most internationally active and also the most avant-garde participants of the art scene in Latvia in the nineties. Experiments with network art and internet radio connected Riga to Ljubljana, Berlin, London, Hamburg and other locations in the world, but in the local art scene it remained a separate zone, extending communication channels to representatives of other fields of culture and subculture.

Since the year 2000 E-LAB has transformed into new media centre RIXC, which practises new media culture in a broader context, taking an interest in various artistic and technological issues when producing projects that deal with an analytical and critical examination of such complex and wide-reaching phenomena as waves, energy, acoustic space, global positioning systems, post-Soviet military heritage, ecology, renewable technologies, etc.

IEVA ASTAHOVSKA: - Kā sākās E-LAB?

RASA ŠMITE: - Tā bija spontāna rīcība, reakcija uz apkārt notiekošo un jaunām vēsmām.

Mēs beidzām Mākslas akadēmiju – ar ļoti akadēmisku, tradicionālu izglītību, kas nedeva gandrīz nekādu priekšstatu par aktuālo mākslu. Paši mēģinājām saprast to, kas notiek, – skatījāmies mākslas izstādes ārzemēs un paralēli mēģinājām strādāt ar dažādiem medijiem – instalācijām, video, fotogrāfiju, īsti pat nezinot – kā. Tā bija intuitīva iekšējā prasība kaut kā reaģēt uz attiecīgo laiku.

Tas, kas motivēja meklēt kaut ko jaunu, bija tālaika mākslas sistēma – varēja piedalīties n-tās izstādēs un tai pašā laikā nesajemēt nekādu atgriezenisko saiti, it kā strādājot vakuumā. Komunikācija nenotika ne ar auditoriju, ne arī bija skaidrs – vismaz ne mums –, kā mākslinieka darbība kontekstualizējas mākslas apritē.

RAITIS ŠMITS: - Mums bija vēlme pēc kaut kā savādāka, piešķirt lielāku nozīmi pašam procesam. Sākumā tā pat nebija definēta vēlme, bet vairāk balstīta sajūtās.

RASA: - Parādījās datortehnoloģijas, mēģinājām tām piekļūt, mācīties. Par internetu uzzinājām 1995. gada beigās, kad Tallinā pirmo reizi Baltijā notika konference "*Understanding Interactivity*", ko organizēja Igaunijas SMMC sadarbībā ar Mākslas akadēmiju un kur pirmoreiz iepazināmies ar mediju teorētiķiem, ar kuriem saglabājām kontaktus un kuri mūs

atbalstīja – Ēriku Kluitenbergu, Gertu Lovinku, Alekseju Šulgīnu, Ričardu Bārbroku. Bija skaidrs, ka, atbraucot atpakaļ, jādibina elektroniskās mākslas un mediju centrs.

Internets un elektroniskie mediji mūs aizrāva to īpašību dēļ. Internetam piemīt egalitārisms – jebkuram, kam ir dators, ir iespēja pieslēgties internetam, un tajā viss notiek pašorganizējoši. Vienīgais noteikums, kā tajā iekļūt, bija izpildīt tehniskos nosacījumus. Tas bija pilnīgi atšķirīgi no nosacījumiem, kā iekļauties mākslas izstādē.

RAITIS: - Mēs bijām dzirdējuši par Jāni Garanču, kurš tobrīd bija Stokholmā un ar kuru iepazināmies un sazinājāmies ar interneta starpniecību – tāpat kā šajā sarunā. Pirma reizi klātienē mēs satikāmies tikai pēc vairākiem mēnešiem.

JĀNIS GARANČS: - Latvija bija jauna valsts, un mēs izjutām bijušās izolācijas sekas. Internets bija komunikācijas iespēja – veids, kā mēs iepazināmies, un efektīvākais veids, kā apmainīties ar jaunām idejām. Ar laiku man pat radās sajūta, ka dzīvoju kontaktā ar elektroniskajiem medijiem, jo bieži ar cilvēkiem nesatikos tieši, bet sazinājos pa internetu.

Bet pati komunikācija man bija otršķirīga, mani interesēja jaunie veidi, kā veidot kustīgu attēlu. Sākumā es Latvijas Mākslas akadēmijā studēju glezniecību un vienlaikus mēģināju strādāt ar kompjūtergrafikas paveidiem. Bija diezgan grūti sajūtas dēļ, ka akadēmijā vajag piespiesties, pati izvēlētā profesija likās nepareiza. Tad es sapratu, ka vajag kaut ko darīt ārpus Latvijas.

IEVA ASTAHOVSKA: - How did E-LAB start?

RASA ŠMITE: - It was spontaneous, a reaction to what was happening around us and the new tendencies.

We had graduated from Art Academy – with a very academic, very traditional education that provided us with almost no notion of the current art. We tried to understand what was going on ourselves – went to art exhibitions abroad and at the same time tried working with different media – installations, video, photography, even not knowing clearly how to do that. It was an intuitive requirement to respond to the ongoing epoch in some way.

What motivated us to search for something new was the art system of the time – you could participate in any number of exhibitions and at the same time have absolutely no feedback, as if you were working in vacuum. There was no communication with the public and it wasn't clear – at least not to us – how the activities of an artist are contextualized in the art scene.

RAITIS ŠMITS: - We desired something different, attaching more importance to the process itself. At the very beginning it was not even a clearly defined desire, rather something based on feelings.

RASA: - Computer technologies appeared, and we tried to get our hands on them, to learn. We got to know about the internet at the end of 1995 when a conference *Understanding Interactivity* took place in Tallinn. It was the first of its kind in the Baltics and was organized by the Estonian SCCA in collaboration with the Estonian Academy of Arts; it is where we first met media theoreticians who we kept in touch with and who supported us – Eric Kluitenberg, Geert Lovink, Aleksei Shulgin, Richard

Barbrook. It was clear that when we get back to Latvia we should establish a centre for electronic art and media.

The internet and electronic media fascinated us because of their qualities. The internet is characterized by egalitarianism – anyone who has a computer can connect to it, and things are self-organized there. The only requirement to access the internet is to comply with the technical conditions. It was completely different from the requirements of participating in an art exhibition.

RAITIS: - We had heard of Jānis Garančs who was in Stockholm at the time, we met him and communicated with him over the internet – just like this conversation. The first time we met him in person was only several months later.

JĀNIS GARANČS: - Latvia was a new country and we did feel the consequences of the former isolation. The internet was a possibility for communication; it was the way we met and the most effective way to exchange new ideas. In the course of time I even got the feeling that I'm living in contact with electronic media because I often didn't meet people in person and instead communicated on the internet.

But communication in itself was secondary for me; I was interested in the new ways of creating a moving picture. At first I was studying painting at the Art Academy of Latvia and at the same time tried to work with the varieties of computer graphics. It was quite difficult because of the feeling that you have to strain yourself at the academy; the very profession I had chosen seemed to be wrong. Then I realized that I should do something outside Latvia.

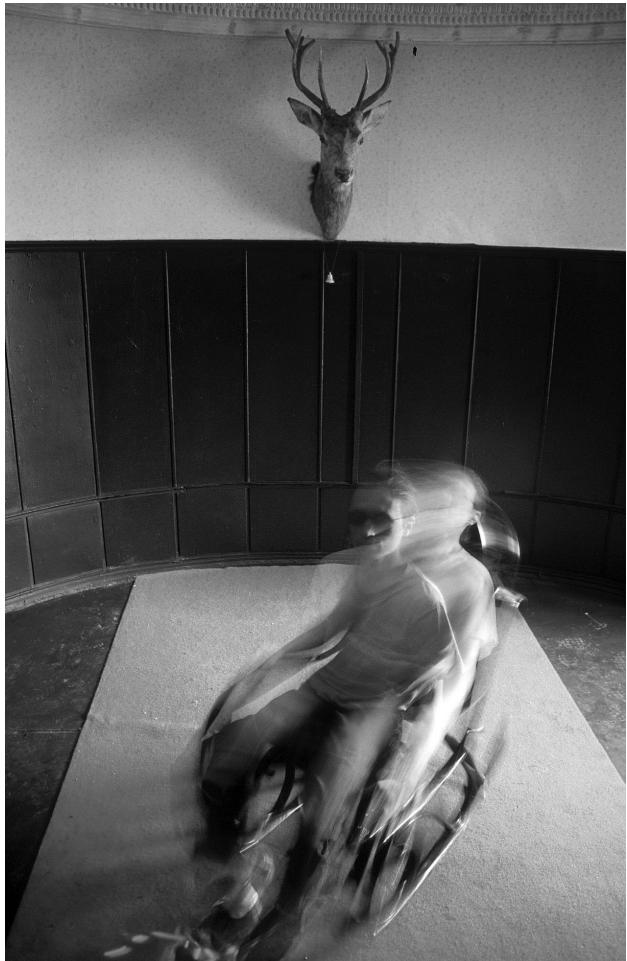
Sāku studēt Zviedrijā, un tai laikā mēs ar Rasu un Raiti tikāmies dažādos multimediju festivālos, arī Latvijā, un bija skaidrs, ka ir vajadzīgs jauns mākslas centrs. Citas jaunās mākslas izstādes, arī tās, ko rīkoja SMMC-Riga, nelikās saistošas. Tās bija konceptuālas, dažkārt publiku provocējošas; man konceptuālā māksla nekad nav bijusi tuva, un tas nelikās interesanti. Bez salonmākslas un SMMC-Rīga aktivitātēm gribējās aktualizēt citu mākslas spektru. Savā veidā tas sasaucās ar jaunajām vēsmām, idejām, kas bija radušās arī Raitim un Rasai.

I. A.: - *Vai E-LAB pamatā tika dibināts kā platforma jaunām aktivitātēm vai kā instruments jaunam radošuma veidam?*

RASA: - Abējādi. Pirmkārt, mēs paši gribējām nokļūt tīklā. Otrkārt, tā bija plattaforma, lai tam piekļūtu un kaut ko radoši veidotu arī citi jaunie mākslinieki, aktīvisti, dažādu subkultūru pārstāvji, dīdžeji, mūziķi.

I. A.: - *Kā jūs paši definējāt to, ar ko nodarbojāties?*

RAITIS: - Sākumā mēs necentāmies definēt vai atrast veidu, kā to, ar ko nodarbojamies, nosaukt. Kad tu sāc darīt kādu pilnīgi jaunu lietu, visas durvis ir valā. Definēt un iepazīties ar vēsturiskajām sakārībām vajag pēc tam. Formālā puse bija eksperimenti ar jaunajiem instrumentiem un tehniskajiem nosacījumiem. Līdzī nāca arī diskurss, jo mēs vienlaikus iepazināmies gan ar māksliniekiem, gan ar teorētiķiem, kas tieši tai laikā mēģināja internetu – ne tikai mākslu, bet arī visu interneta kultūru, kas radās, – kontekstualizēt teorijā.

Raitis Šmits pie sava un Rasas Šmites darba *Memorial* mūzikas un vides instalāciju projekta *Biosports*. 1996.
Raitis Šmits with his and Rasa Šmite's work *Memorial* in the music and environmental installation project *Biosport*. 1996.

I started studying in Sweden and during that time I met up with Rasa and Raitis at various multimedia festivals, also in Latvia, and it was clear that a new art centre is needed. Other exhibitions of the new arts, also the ones organized by SCCA-Riga, did not seem very exciting. They were conceptual, sometimes provocative; but conceptual art has never been very close to my heart and for me it was plain uninteresting. Besides salon art and SCCA-Rīga activities I wanted to actualize a whole another spectrum of art. In a way it related to the new tendencies, to the ideas that Raitis and Rasa had already had.

I. A.: - *Was E-LAB founded as a platform for new activities or rather an instrument for a new kind of creativity?*

RASA: - Both. Firstly, we wanted to enter the network ourselves. Secondly, it was a platform for other beginning artists, activists, representatives of various subcultures, DJs and musicians to reach this network and do something creative.

I. A.: - *How did you yourselves define what you were doing?*

RAITIS: - At first we didn't try to define what we were doing or give it a name. When you start doing something completely new, all doors are open. Defining things and studying historical connections is a task for later. The formal side was experiments with the new tools and technical factors. With it came also discourse, because we met both artists and theoreticians who at that very time were trying to contextualize the internet in theory – not just art but also all the emerging internet culture.

RASA: - Our association of the network was a new sort of space where, on the contrary to what Jānis Garančs said, the primary

RASA: - Mums tīkls asociējās ar jauna veida telpu, kurā pretēji Jāņa Garanča teiktajam primārā vēlme bija komunicēt savā starpā, lai varētu radīt mākslu, realizētu kopīgus radošos projektus un lai attīstītu pašu interneta telpu. Sākotnēji tā bija ļoti šaura atšķirībā no 90. gadu beigām, kad tā strauji sāka aptvert teju visu pasauli. Sākuma periods bija unikāls, un mēs bijām vieni no pirmajiem, kas mēģināja ieklūt tīklā un to izmantot. Ne jau e-pastus mēs gribējām izmantot, bet atrast to, kas nebija iespējams lokālā kontekstā. Atrast līdzīgi domājošus cilvēkus. Internets attiecīgi bija gan telpa, kurā veidot savus projektus, gan atvērta vide – ar tīkliem, kopienām –, kur izveidot kaut ko, kas būtu ārpus jebkādām definīšanas iespējām.

Jāņem vērā arī attiecīgā laika dominējošā atvērtības ideja, kas bija saistīta ne tikai ar interneta parādišanos, bet arī ar

politiku – globalizāciju, atvērto tirgu, aukstā kara beigām. Mūs arī neinteresēja oficiālās mākslas aprite; mēs uzskatījām, ka internets ir tā vieta, kur varam veidot paši savus kontekstus tam, ko darām. Sākumā gribējām veidot autonomus projektus, platformas kā, piemēram, *Xchange*, kas var pastāvēt kādā utopiskā atsevišķumā no pasaules, kurai mēs internetu centāmies pretstatīt.

RAITIS: - Mūs interesēja utopiski projekti, kas tika realizēti līdz pat konkrētiem modeļiem kā, piemēram, *name.space* projekts, kuru iesāka mākslinieks Paul Garins no Ņujorkas un kurā bijām iesaistīti arī mēs, vai Marko Peļhana insulārās tehnoloģijas projekts – abi piedāvā autonomu infrastruktūru, kas būtu neierobežoti pieejama un lietojama bez jebkādas korporatīvas piederības. Šādu utopisku ideju 90. gadu beigās bija ļoti daudz.

Arvids Alksnis, Pēteris Ķīmelis, Dzintars Līcis, Mārtiņš Ratnioks. Telpiska instalācija *Very Hopeful* Baltijas mākslas triennālē *Cool Places*. 1997.
Arvids Alksnis, Pēteris Ķīmelis, Dzintars Līcis, Mārtiņš Ratnioks. Environmental installation *Very Hopeful* in the Baltic art triennial *Cool Places*. 1997.

desire was mutual communication to create art, produce common creative projects and develop our own internet space. Initially it was very restricted, unlike at the end of the nineties when it rapidly started enveloping almost the whole world. The initial period was unique and we were one of the first who tried to enter the network and use it. It was not email we wanted to use; we wanted to find what was impossible in the local context. Find like-minded people. So the internet was both space for producing your projects and an open environment, with networks and communities, a place for creating something that would be beyond any possibility of definition.

You also have to take into account the dominant concept of the time, the idea of openness, which was not only related to the emergence of the internet but also politics – globalization,

open market, the end of the cold war. We were not interested in the official art scene; we were of the opinion that the internet is the place where we can create our own contexts to what we're doing. At first we wanted to do autonomous projects, platforms like *Xchange* that can exist in some utopian separateness from the world against which we tried to oppose the internet.

RAITIS: - We were interested in utopian projects that were accomplished even up to a specific model, like the *name.space* project that was started by Paul Garrin, an artist from New York, and in which we were also involved, or Marko Peļhan's insular technology project – both of them offer an autonomous infrastructure that would be unrestrictedly accessible and could be used without any corporate affiliation. There were a whole lot of such utopian ideas at the end of the nineties.

RASA: - E-LAB izveidoja savu serveri, kas ar laiku tika konceptualizēts un nosaukts par mākslas serveri (*art server*) un bija paredzēts kultūras un dažādu komunikācijas formu atbalstam. Uz tā, piemēram, ir uzkrājušies pirmie Latvijas tīkla mākslas darbi, saglabāts interneta radio Ozone arhīvs.

90. gadu vidū, kad izveidojām savu interneta radio, tīkla mākslas aktivitātes bija absolūtā avantgardā, priekšā visām industrijām. Arī darbs ar serveri bija vēlme kontekstualizēt gan savu darbību, gan pašu tīklu un tā dimensiju – to, kā māksla un kultūra attīstās tīklā.

I. A.: - *Respektīvi, no vienas puses, jūs darbojāties kā mākslinieki aktīvisti, kas uztver atvērtības idejas un jaunās pārmaiņas, no otras – veidojāt autonomu, savā ziņā utopisku zonu? Vai mākslas vide uztvēra un saprata, ar ko jūs nodarbojaties?*

LN Sieviešu līgas interneta projekts *Sirdis*. 1997.
LN Women's League internet project *Hearts*. 1997.

RASA: - We set up our own E-LAB server, which in the course of time was conceptualized, called art server and meant for supporting culture and various forms of communication. On that server, for example, the first works in Latvian net art are accumulated, also the Ozone net radio archive is on it.

In the middle of the nineties, when we created our own internet radio, net art activities were absolute avant-garde, ahead of all industries. Also our work on the server was our desire to contextualize both our own activities and the network itself and its dimension – the way art and culture evolve in the network.

I. A.: - *Namely, on the one hand you operated as activist artists with a grasp on the notions of openness and the contemporary changes, on the other you were creating an autonomous, in a way utopian zone? Did the art scene understand, did they pick up on what you were doing?*

RASA: - Starptautiski veidojās kultūrvide, kas ļoti labi zināja un saprata, kas ir E-LAB. Lokāli – nē, pat atsakoties saprast to, ar ko mēs nodarbojamies. Cilvēki šeit joprojām negrib saprast tehnoloģijas, viņiem tās neinteresē, nepatīk, tai paša laikā aizmirstot, ka visi dzīvo elektromagnētiskā smogā – mobilie telefoni, veljas mašīnas, mikrovilņu krāsnis...

Savu autonoma telpu mēs veidojām autonomu kaut vai tādēļ, lai varētu identificēties kā jaunie mediji – kas tas ir, ar ko mēs strādājam. Mēģinājām sevi pozicionēt „mistiskajā” jauno mediju sfērā, bet mums vienmēr bija „aizmugure” – starptautiskie tīkli, kur arī ieguvām finansējumu un kuriem pateicoties vispār varējām izdzīvot.

ANDA KĻAVIŅA: - *90. gadu sākumā Latvijas mākslinieki, t. s. instalatoru paaudze, aktīvi piedalījās starptautiskās izstādēs, un koncentrēšanās nepārprotami bija Rietumu virzienā. Savukārt ar Krieviju saskarsmes gandrīz nebija. Kāda bija E-LAB pierede?*

RASA: - Mums likās, ka māksla, kas te radās, arī laikmetīgā māksla, lielākoties bija Rietumu mākslas atdarinājums – tas, cik tu labi strādā, ir atkarīgs no tā, cik daudz tu zini. Kad izveidojām E-LAB, vienmēr atsaucāmies, ka Rietumeiropā ir attīstījušies šādi mākslas centri un tie sāk pamazām attīstīties arī Austrumeiropā. Pēc pāris gadiem sapratām, ka visur tas attīstās vienlaikus. Tas bija patikams fenomens – Austrumeiropā tas attīstījās pat aktīvāk, jo tajā komunikācijas iespējas iepriekš bija atņemtas, tāpēc pašizteikšanās vēlme bija ļoti spēcīga.

RASA: - Internationally a cultural environment was developing that knew and understood very well what E-LAB was. Locally – no; they even refused to understand what it was that we did. People here still don't want to understand technology, they are not interested in it, they do not like it, but at the same time they forget that everyone is living in electromagnetic smog – mobile phones, washing machines, microwave ovens...

We made our autonomous space autonomous at least so that we would be able to identify ourselves as new media – what it is that we're working with. We tried positioning ourselves in the „mysterious” new media area, but we always had our backing – the international networks, where we also obtained funding and thanks to which we could actually survive.

ANDA KĻAVIŅA: - *At the beginning of the nineties Latvian artists, the so called installator generation, participated in exhibitions abroad actively and the general focus was on the West. There was nearly no contact with Russia. What was the experience of E-LAB?*

RASA: - We thought that the art that was created here, also the contemporary art, was mostly imitation of Western art – the excellence of your work depended on how much you knew. When we established E-LAB we always referred to the fact that such art centres have developed in Western Europe and are now starting to develop in Eastern Europe. A few years later we realized that this was developing simultaneously everywhere. It was a pleasant phenomenon – in Eastern Europe its development was even more active, because the region was formerly deprived of communication possibilities and therefore the desire for self-expression was very strong.

90. gados Austrumeiropa bija ļoti aktīva. Piemēram, Ungārijā izveidojās „C3”, Tallinā – E-mediju centrs, kas abi bija Sorosa fonda atbalstīti, un citi.

A. K.: - *Jūs jutāties līdzvērtīgi Rietumeiropas māksliniekiem?*

RASA: - Izņemot finansējumu, viss pārējais bija līdzvērtīgi. Tas varbūt bija tas ideālais stāvoklis, par ko domā studējot, – kad rodas sajūta, ka viss jau ir bijis, un kā tas ir, kad nāk kaut kas jauns, pilnīgi jauns virziens. Mums nekas nebija mācīts, un attiecīgi viss, ko mēs uztvērām un darījām, likās ļoti interesanti. Ja mēs būtu zinājuši, ka mūsu interneta radio līdzīgi modeļi ir bijuši, piemēram, 80. gados Tokijā eksperimenti ar mini FM radio, varbūt mēs to pat neiedrošinātos. Bet mūs interesēja tikai šī jaunā vide. Ľoti daudz deva amerikāņu mediju teorētiķis Eriks Deiviss, kurš

1997. gadā mūsu mediju festivālā Rīgā uzstājās ar lekciju par akustisko kibertelpu. Virš mūs iepazīstināja ar Maklūena akustiskās telpas koncepciju, to, kā akustiskās telpas uztvere atšķiras no vizuālās telpas uztveres. Tas deva vadlīnijas ilgstošam darbam.

I. A.: - *Vai atšķirībā no Austrumeiropas jauno mediju mākslinieki Rietumos nebija radikālāki politiskā nozīmē?*

RAITIS: - Viņi gribēja vairāk visu definēt, mēs savukārt nē. Bet tas bija uzplūdiem. No 90. gadu otrās pusēs līdz pat uzbrukumam dvīņu torņiem bija vairākas aktīvistu protestu kustības, kuru viens spārns dalēji pārklājās ar jauno mediju aktīvistiem. Tomēr tā kustība bija pašizsmējoša. Ja strādā plašākā mākslas un kultūras kontekstā, vienmēr ir kāda tēma, kurā var iet dzīlāk, taču mēs ar to pārāk neaizrāvāmies. Un

Izoldes Cēsnieces interneta projekts *Upe. Straume. Krasts*. 1998.
Izolde Cēsniece internet project *River. Stream. Shore*. 1998.

In the nineties Eastern Europe was very active. For example, in Hungary C3 was established, in Tallinn – E-media centre, both of these backed by the Soros foundation, and others as well.

A. K.: - *Did you feel equal to Western European artists?*

RASA: - Apart from funding, everything else was equal. It maybe was the ideal condition that you think about when studying – when you get a feeling that everything has already happened and what it's like when something new is coming along, a completely new direction. Nothing of the kind had been taught to us, so everything we perceived and did seemed extremely interesting to us. If we had known that similar models to our internet radio have already been tried, like the experiments with mini FM radio in Tokyo in the eighties, maybe we wouldn't have dared it. But we were interested only in this new environment.

A great contributor was the American media theoretician Erik Davis who did a lecture on acoustic cyberspace at our media festival in Riga in 1997. He introduced us to McLuhan's concept of acoustic space, how the perception of acoustic space differs from the perception of visual space. That provided us with guidelines for a long period of work.

I. A.: - *Were the new media artists in the West more politically radical than in Eastern Europe?*

RAITIS: - They were more inclined to define everything, we were not. But that happened in surges. Since the second half of the nineties until the attack on the Twin Towers there were several activist protest movements, factions of which partly overlapped with new media activists. However, it was a self-exhausting movement. If you're working in a broader art and culture context,

politiskos projektus nevar veidot pēc pasūtījuma. Tiem ir jābūt gan trāpīgiem laikā, gan mākslinieciskiem, pretējā gadījumā tie sanāk samociti vai didaktiski.

RASA: - Gerts Lovinks ik pa laikam mums, īpaši māksliniekim, rekomendēja būt nedaudz politiskākiem. Mēs ar saviem projektiem, piemēram, *Xchange*, gribējām bēgt no politikas, cik tālu vien iespējams, radīt telpu, kurā var eksperimentēt un kur par mākslinieku var būt jebkurš, kuram ir kādas domas un kurš pievienojas interneta tiešsaistē no jebkuras pasaules vietas.

A. K.: - *Noteiktā ziņā E-LAB darbība jau bija arī politiska, jo gāja uz absolūtās brīvības telpu.*

RASA: - Mēs daudz ko mācījāmies no partneriem ārzemēs. Piemēram, to, kā izmantot „taktiskos medijus“. Viens piemērs bija, kad Kultūras ministrija mums grasījās atņemt datorus, kas tika iegādāti kā serveri interneta mākslas projektiem 2001.gadā, kad Rīga bija Eiropas kultūras mēneša galvaspilsēta. Pēc pāris gadiem ministrijā kaut kas mainījās, un acīmredzot juridiski bija kādas neprecizitātes, un viņi nolēma, ka abus datorus var paņemt atpakaļ. Dators tobrīd jau bija diezgan novecojis, bet mums tas bija gandrīz 50% infrastruktūras. Tad mēs sarīkojām atbalsta kampaņu – uzaicinājām mediju mākslas centrus, kurus zinājām un kuri zināja mūs, ja viņi uzskata mūsu darbību par lietderīgu, nosūtīt uz ministriju faksu mūsu darbības atbalstam. Bija vairāk nekā 30 atbalsta rekomendācijas no visas pasaules.

there is always a theme that you can delve deeper in, but we were not too enthusiastic about it. And political projects can't be produced on demand. They have to be both well-aimed in time and artistic, otherwise they turn out to be strained or didactic.

RASA: - Geert Lovink from time to time advised us, especially artists, to be a bit more political. With our projects, like *Xchange*, we wanted to run away from politics as far as possible, create a space for experimenting where anyone can be an artist, anyone who has some ideas and connects via the internet from anywhere in the world.

A. K.: - *In a certain way the activities of E-LAB were also political, since it pushed toward the space of absolute freedom.*

RASA: - We learned a lot from our foreign partners. For example, using „tactical media“. One example of it was a case when the Ministry of Culture intended to take away computers that had been purchased as servers for net art projects in 2001 when Riga was European Capital of Culture. After a few years something changed at the ministry, apparently there had been some legal inaccuracies and so they decided to take away both the computers. The machines were already quite outdated at that time, but they constituted almost 50% of our infrastructure. Then we arranged a support campaign – we appealed to media art centres that we knew and that knew us to send a fax stating support of our activities to the ministry, if they consider our existence to be useful. There were more than 30 recommendations of support from all over the world. And the situation was solved – we made a cooperation agreement with the ministry, and the computers were left in our use.

Un situācija atrisinājās – ar ministriju tika noslēgts sadarbības līgums un datori atstāti mums lietošanā.

Cits „taktisko mediju“ piemērs bija ideja – nerealizēta – par interfondu, kas atbalstītu projektus kaut vai dažu santīmu vērtībā un varētu būt oficiāls atbalstītājs. Pastāv šī sistēma: lai piesaistītu finansējumu, vajag līdzfinansējumu, ko ne vienmēr var atrast. Šis starptautiskais fonds eksistētu tikai virtuāli, bez reālas naudas, tikai ar internetā lejuplādējamu veidlapu. Kopienu līmeni to varētu izmantot kā kaut ko sindikātisku, kas vienlaikus darbojas kā medījs un rezē veids, kā internets var palīdzēt.

I. A.: - *Jūs minējāt, ka E-LAB izveidošana bija saistīta ar alternatīvas meklēšanu jau esošajai mākslas videi, no kuras jūs nejutāt atgriezenisko saiti. Cits projekts, kas meklēja alternatīvu 90. gados, bija „Open“.*

RAITIS: - Ar „Open“ – Kasparu Vanagu un Ilzi Strazdiņu – mums bija sadarbība no paša sākuma, lai gan viņi orientējās uz nedaudz citu sfēru. Mūsu vide bija digitālie mediji, viņus interesēja laikmetīgā māksla kombinācijā ar dažādu subkultūru izpausmēm. Tai nozīmē mūsu darbība pārklājās nedaudz, taču idejiskā ziņā plašākā veidā tā tiešām bija līdzīga – jaunas vides, jaunas pašizpausmes telpas meklējumi.

Tas ir dabisks process, kas kultūrā notiek nemitīgi, – nāk jauna paaudze un meklē jaunu skatījumu, aktuālu formu aktuālajam laikam.

Another example of „tactical media“ was an idea – which was not accomplished – of an Interfund that would support projects with at least a few santims and thus be an official supporter. There is this system: to attract funding you need co-financing, which is not always available. This international foundation would exist only virtually, without real money, with just a form to be downloaded from the internet and filled in. On community level it could be used as something syndicate-like, operating simultaneously as a medium and a way how internet can help.

I. A.: - *You mentioned that the establishing of E-LAB was related to searching for an alternative to the already existing art scene that you felt no feedback from. Another project searching for an alternative in the nineties was Open.*

RAITIS: - We collaborated with Open – Kaspars Vanags and Ilze Strazdiņa – already from the very beginning, although their attention was centred on a slightly different field. Our field was digital media, whereas they were interested in contemporary art in combination with different subcultures. In that respect our activities overlapped a little, but ideologically, in a broader sense it really was similar – new environments, search for space for a new sort of self-expression.

It is a natural process that happens endlessly in culture – new generations come and search for new points of view, current forms for current times.

I. A.: - *Artists that participated in E-LAB projects were also involved in projects organized by SCCA-Riga and Open. Was their*

I. A.: - *E-LAB projektos iesaistījās mākslinieki, kas piedalījās arī SMMC-Rīga un „Open” rīkotajos projektos. Vai viņu darbi E-LAB kontekstā bija tehnoloģiju izmantošana noteikta rezultāta radīšanai, vai tie sakrita ar E-LAB domāšanas trajektoriju?*

RAITIS: - Abējādi. Sākumā E-LAB bija maza telpiņa – kā darbnīca un kā vide – un visi šie mākslinieki bija viena kopiena, visi bija šīs organizācijas biedri. Visi maksāja biedru naudu, ar ko segt īres maksu, uzkopa telpas un tā tālāk. Ik nedēļu bija kopāsanākšana, kur katrs rādīja kaut ko, ko bija atradis, uzzinājis un kas kontekstā šķita interesanti. Tad sākās regulāras radio tiešraides, atkal bija sanākšana katru nedēļu. Praktiski tā bija jauna mākslas telpa, kur izpausties.

RASA: - It sevišķi tad, kad telpā bija vairāk cilvēku nekā radio klausītāju.

RAITIS: - Tādas reizes bija bieži.

RASA: - Ēriks Kuitenberg斯 rakstā "Medijs bez auditorijas" *Xchange* un *Ozone* darbību definēja: augstākais sasniegums ir radīt mediju bez auditorijas, kura mērķis ir būt neracionālam un nelietderīgam. Tieka sasniegts šāds augstākais punkts, un mediju māksla veiksmīgi iekļaujas kopējā mākslas kontekstā.

J. G.: - Tajā svarīgs ir arī jautājums par infrastruktūru. Māksliniekam ir būtiski apzināties sevi kā sabiedrības sastāvdaļu. Daļa mākslinieku nodarbojas ar abstraktām krāsu un līniju attiecību problēmām, citi iesaistītas aktuālos

procesos. Kaut gan Latvijā mākslinieki kopš 90. gadu sākuma sabiedriskos procesos iesaistījušies maz, daļēji sadzīves apstākļu dēļ ir bijuši iemesti vai nu vāveres ritenī, vai emigrējuši un dara kaut ko, kam nav sakara ar mākslu.

Māksliniekam ir svarīgi izveidot savu infrastruktūru, kas nav atkarīga no *meinstraße*, politiskā pasūtījuma vai modes. Neatkarība nodrošina lielākas iespējas eksperimentēt, un subkultūra ir svarīga sabiedrības veselībai. Mūsu darbība varbūt bija daļēji neredzama, citur līdzīgos centros ir publiskas telpas, koplietošanas instrumenti, vide, publicitāte un tā tālāk. Tur, kur ir šādas iespējas, viss notiek daudz aktīvāk un interesantāk. Piemēram, Berlinē pirms pāris gadiem bija daudz tukšu māju, kurās mākslinieki varēja darboties, – pārņemt tās uz kādu nedēļu un sarīkot milzīgu teātra izrādi un tamlīdzīgi. Arī Latvijā, Rīgā un citās pilsētās ir svarīgas iespējas pastāvēt neformālām organizācijām, ne valstiskām vai komercstruktūrām.

Arī mediju māksliniekam ir svarīgi apzināties, ka daudzi no instrumentiem, ko viņi izmanto, uzliek zināmus ierobežojumus, piemēram, licencēšanas grūtības. Tāpēc viņiem ir izdevīgi savstarpēji sadarboties, uz neatkarīgās „saliņas” veidot savu vidi, kur var pastāvēt eksperimenti.

RAITIS: - Atgriežoties pie politekonomiskā konteksta – joma, kur mediju mākslinieki aktīvi līdzdarbojas, ir brīvo programmatūru izmantošana un filozofijas attīstīšana; pat tiktāl, ka šobrīd atsevišķas valstis, piemēram, Nīderlande,

work in E-LAB context the use of technology to create a certain result or did they correspond to the E-LAB trajectory of thought?

RAITIS: - Both. In the very beginning E-LAB was a tiny room – both as a workshop and as environment – and all these artists were one community, everyone was a member of this organization. Everyone paid membership money to pay the rent, everyone did the cleaning and so on. Each week there was a come-together where everyone showed what they had found, learned, what seemed to be interesting in the context. Then regular live radio broadcasts started and everyone came together each week again. Practically it was a new art space for self-expression.

RASA: - Especially when there were more people in the room than listeners on the radio.

RAITIS: - Which often happened.

RASA: - Eric Kluitenberg in his article "Media without an Audience" defined the activities of *Xchange* and *Ozone* this way: the highest accomplishment is to create a medium without an audience, the aim of which is to be irrational and useless. This zenith is achieved and media art successfully fits into the general art context.

J. G.: - The matter of infrastructure is also very important. It is essential for an artist to be aware of himself/herself as a part of the society. Some artists deal with abstract relation issues between colours and lines, others participate in current processes. Albeit in Latvia artists have participated in social processes rather little since the beginning of the nineties,

partly because of being caught in the hamster wheel for everyday survival reasons or having emigrated and doing things not related to art.

For an artist it is important to create his/her own infrastructure that does not depend on the mainstream, political contracts or fashion. Independence provides broader opportunities for experimenting, and subculture is vital for the health of the society. Our activities were maybe partly invisible; elsewhere in similar centres there are public spaces, common use tools and environment, publicity etc. In places that provide these possibilities things happen much more actively and more interestingly. For example, in Berlin a few years ago there were a lot of empty buildings where artists could do things – take a house over for a week and organize a huge theatre performance and stuff like that. The possibility of existence for informal organizations, non-governmental and non-commercial structures is very important also in Latvia, both Riga and elsewhere.

Also for media artists it is important to be aware of the fact that many of the instruments that they use impose certain restrictions, like licensing difficulties. So for their own benefit they should cooperate with each other, create their own environment on an independent „island” where experiments are allowed to exist.

RAITIS: - Back to the context of political economy – a field that media artists are actively contributing to is using free software and developing its philosophy, even to the extent that there are separate countries switching to free software, like the

pāriet uz brīvo programmatūru. Tas ir ļoti tālejoši, iesaistot speciālistus, kas ar to pastāvīgi strādā un turpina attīstīt.

RASA: - Cits sadarbības veids ir *Creative commons*, brīvā licence, kas apliecina, ka autors nepārdomod savas autortiesības trešajai personai, bet ļauj savu darbu izmantot arī citiem – ar konkrētiem nosacījumiem. Ja tas ir skājas darbs, autors ļauj to izmantot un interpretēt, atsaucoties uz oriģinālu. Mēs ar savu interneta radio *Ozone* neesam nevienu kopējuši, tas pat nav iespējams tik kompilējošā medijā, bet vienlaikus autortiesības ierobežo, jo nekas nav īsti tavs, tik vien kā interpretācija.

I. A.: - Vai deviņdesmitajos jums bija aktuāls tehnoloģiju humānisms?

RASA: - Par humānismu tolaik nedomāja. 90. gadu vidū internets vēl nebija kļuvis par masu mediju, un gan no

elitārām pozīcijām, gan masu kultūras puses tas tika uztverts kā nevajadzīgs, nesaprotams, kā liela miskaste...

Augstajai kultūrai, kas orientējas vienā ģeogrāfiski lokālā vietā, internets noteikti bija šoks, jo redzamībā iznāca dažādas subkultūru formas – techno mūzika, klubu kultūra. 90. gadu otrā puse bija brīdis, kad augstā māksla mēģināja saprasties ar šīm subkultūru formām, kurām tas bija viens no radošākajiem posmiem.

A. K.: - Kā laika gaitā ir mainījusies jūsu attieksme pret tehnoloģijām?

RASA: - Desmit gadus strādājot ar datortehnoloģijām, šobrīd mūs interesē to iespaids – bezvadu elektroniskās tehnoloģijas visspēkāt ir milzīgā daudzumā. Pie mums ir ļoti daudz bezvadu savienojumu, kas te attīstījās ātrāk nekā Rietumos, tam visam ir elektromagnētiskie lauki un

Mākslinieku grupas *rigasZieds* (Jānis Avotiņš, Miks Mitrēvics, Reinis Pētersons, Otto Zitmanis) interneta projekts. 1997 / 1999.
Artists' group *rigasZieds* (Jānis Avotiņš, Miks Mitrēvics, Reinis Pētersons, Otto Zitmanis) internet project. 1997 / 1999.

Netherlands. The concept is very far-reaching and involves experts constantly working on it and developing it.

RASA: - Another way of cooperation is Creative Commons, a free license that confirms that the author does not sell the rights to a third party but allows his/her work to be used by others – under certain conditions. If it is a work of sound, the author allows it to be used and interpreted if referred to the original. We haven't copied anyone with our internet radio *Ozone*, that isn't even possible within such a compiling medium, but at the same time copyright constrains us because nothing is really yours, just an interpretation.

I. A.: - Was technological humanism important to you in the nineties?

RASA: - Noone thought about humanism back then. In the middle of the nineties internet hadn't yet become a mass

medium and was regarded both from the elitist position and the mass culture point of view as unnecessary, incomprehensible, as a big dump of garbage...

For high culture, only competent in one geographically local area, the internet definitely came as a shock, because it brought various forms of subculture up from under the radar – techno music, club culture. The second half of the nineties was the time when high art tried to come to an understanding with these forms of subculture, which were experiencing one of the most creative periods in their history.

A. K.: - How has your attitude to technology changed over time?

RASA: - After ten years of working with computer technologies right now we are interested in their impact – there are enormous quantities of wireless electronic technologies all

viļņi, katrais pats par sevi – nekas liels, bet kopumā telpa, kurā mēs eksistējam, kļūst ļoti sarežģīta. Tāpēc mūs interesē spektra ekoloģija.

I. A.: - *Vai jūsu projektos bija aktuāla saikne arī ar citiem lokākiem radoši tehnoloģiskiem eksperimentiem? Piemēram, Hardijs Lediņš ar draugiem 1988. gadā rīkoja telefonkoncertu, kurā mūzika tika translēta vienlaikus no sešām pasaules pilsētām pa tīklā saslēgtām telefona līnijām. Ideja, kas ir visnotaļ līdzīga tam, ko desmit gadus vēlāk darīja E-LAB?*

RAITIS: - Mēs par to neko nezinājām. Tāpat kā nezinājām par Nam Džun Paika satelītpārformancēm. Kad mācījos *lietišķajos*, skatījosi planetārijā Lediņš un NSRD izstādi, bet oficiālajā vidē, arī SMMC-Rīga izstādēs viņi neparādījās. Savukārt 80. gadu sākuma vai vidus aktivitātes mums nebija zināmas.

A. K.: - *Vai ir būtiskas atšķirības tajā, kas nodarbināja Lediņu un kas interesēja E-LAB?*

RASA: - Domāšana varbūt ir tuva, bet medījs ienes savas korekcijas. Jaunie elektroniskie medīji viegli padodas komunikācijai. Ar videokameru vai telefonu tik vienkārši nekomunicēsi. Jaunajiem medījiem arī starptautiski nav ierobežojumu, un tas nav dārgi.

Piemēram, *Xchange* projektā mums vienkārši gribējās raidīt, nebija svarīgi, ko tieši. Mēs izveidojām komunikācijas

platformas, galvenokārt vēstkopas, kurās kaut kas veidojās, un lietotāju skaits ātri izauga no divsimt līdz sešsimt cilvēku lokam. Mēģinājām sakontaktēt tiešraides, kas tajā laikā bija, – Berlīne, Ļubļana, arī Austrālijā, ja trāpījās attiecīgā laika zonā. Viņi raidīja, mēs uztvērām viņu tiešraides signālu un veidojām cīpas. Tiri skaņu eksperimenti. Piemēram, Ļubļana raidīja saksofonu, Raitis uzrunā kaut ko pa vīrsu, sūta reālā laika signālu tālāk, kas tiek uztverts Berlīnē, no Berlīnes – Londonā, no Londonas – Ļubļanā. Tā izveidojas noslēgtā skaņu cilpa, kurai ir vairāki slāni. Savu balsi tu izdzirdi pēc vairākām sekundēm. Šīs it kā nesakarīgais troksnis veido īpatnēju telpisku izjūtu, rādot, ka elektroniskie medīji ir telpiski, jo plūst ģeogrāfiski. Reāli sajūtama to fiziskā dimensija.

RAITIS: - Medijs daudz ko nosaka. Formālā estētika arī ir interesanta. Digitālā tehnoloģija un arī estētika ir atšķirīga no analogās, piemēram, sliktas kvalitātes skaņa ir līdzīga pikselu stilizācijai, kas ir izvērsta dažādos līmeņos. Bija mākslinieki, kas aizrāvās tikai ar formālajiem paņēmieniem un izsmēla to līdz pat džiļumiem.

A. K.: - *Sanāk, ka jūs realizējāt to, ko Lediņš būtu darījis mūsdienās.*

RAITIS: - Es pieļauju. Varbūt kaut kā savādāk.

I. A.: - *2000. gadā E-LAB kļuva par jauno medīju kultūras centru RIXC.*

around. Here we have a lot of wireless connections, which actually developed faster than in the West, and all of them have electromagnetic fields and waves, being nothing great individually, but it adds up to the whole space in which we exist becoming very complicated. Therefore we are interested in the ecology of spectrum.

I. A.: - *Were your projects related also to other local creative technological experiments? For example, in 1988 Hardijs Lediņš and friends did a telephone concert with music that was transmitted from six cities of the world via telephone lines linked in one network. A similar idea to what E-LAB did ten years later.*

RAITIS: - We didn't know anything about it. Just like we didn't know about Nam June Paik's satellite performances. When I was studying at the applied arts school I went to see Lediņš' and NSRD exhibition at the planetarium, but they didn't appear in the official environment, also in SCCA-Riga exhibitions. And their activities from the beginning or middle of the eighties were unknown to us.

A. K.: - *Are there significant differences between things that were of interest for Lediņš and things that were of interest for E-LAB?*

RASA: - The way of thinking is maybe rather close, but the medium requires adequate adjustments. Communication comes easy with the new electronic media. You can't communicate that easily by using a video camera or a telephone. New media also don't have international limitations and using them is not expensive.

For example, in the *Xchange* project we just wanted to broadcast, it wasn't important what it was exactly. We created communication platforms, mostly mailing lists where things were developing, and the number of users rapidly grew from two hundred to six hundred. We tried to contact live broadcasts that existed at the time – Berlin, Ljubljana, also Australia, if the time zone was right. They broadcasted, we received their live signal and made loops. Pure sound experiments. For example, Ljubljana is broadcasting saxophone, Raitis adds some spoken word, sends the signal further in real time, it is received in Berlin, from Berlin – to London, from London – to Ljubljana. That way a closed loop is created, with several layers. You hear your own voice in several seconds' time. This seemingly incoherent noise creates a peculiar spatial feeling, demonstrating the fact that electronic media is spatial, because it flows geographically. Their physical dimension can actually be palpably perceived.

RAITIS: - The medium determines a lot of things. Formal aesthetics are also interesting. Digital technology and also aesthetics are different from that of the analogue, for example, sound of poor quality is similar to pixel stylization, expanded to different levels. There were artists who passionately practiced only formal techniques and exhausted them to the very bottom.

A. K.: - *So it happens that you were accomplishing things that Lediņš would have done nowadays.*

RAITIS: - Could be. Or maybe somehow differently.

I. A.: - *In the year 2000 E-LAB transformed into new media culture centre RIXC.*

RASA: - Mēs mainījāmies atbilstoši laikam. E-LAB sasniedza savu mērķus – starptautiskie tīkli bija izveidoti, serveris darbojās, bija vairākas pašu iniciētas vēstkopas. Bet nebija lokālās vides, reālas saskares ar apkārt esošajām institūcijām. Neviens mūs un to, ar ko nodarbojamies, tā īsti nesaprata, jo lielākā daļa aktivitāšu notika virtuāli. Ap 1999. gadu, piaicinot jaunus cilvēkus un apvienības, domājām par jaunas, starpdisciplinārās kultūras platformas veidošanu. Tai vajadzēja darboties lokālāk, un mēs meklējām publisku telpu, kā tīkla notiekošās aktivitātes padarīt redzamākas reālajā dzīvē. Tā radās RIXC. Bet E-LAB darbojas joprojām – kā maza struktūra, kas laiku pa laikam uzplaiksnī.

I. A.: - Ar RIXC jūs iznācāt reālajā telpā?

RASA: - RIXC attīstījās uz E-LAB bāzes, oficiālie dibinātāji bija izglītības un sociālo attīstības projektu organizācija „Baltijas centrs”, studija „Lokomotive” un E-LAB. Nosaukums „jauno mediju kultūras centrs” tika izvēlēts, lai paplašinātu mākslas kontekstu un nostabilizētu jauno mediju kultūru. RIXC sākums bija ļoti kultūrpolitisks, pirmais projekts bija Baltijas jūras reģiona mediju centru seminārs par to, kā uzturēt un vadīt jaunas struktūras, kam nav pastāvīga finansējuma un kas ne vienmēr iekļaujas lokālajās un starptautiskajās kultūrpolitikas prioritātēs.

RAITIS: - Vēlāk jau bija arī „tīrā” māksla, eksperimentāli projekti, piemēram, „Piens” (2004), „RT32” (2002–2006), radošā darbnīca Irbenes radioteleskopā, arī projekti par militāro mantojumu

RASA: - We changed according to the times. E-LAB had reached its goals – international networks had been established, the server was operating, several mailing lists initiated by us were functioning. But there was no local environment, no real contact with surrounding institutions. No one really understood us and what we were doing, because most of the activities took place virtually. Some time about 1999 we invited more new people and associations and thought of creating a new, interdisciplinary culture platform. It was meant to function more locally, and we were looking for a public space to make network activities more visible in real life. That's how RIXC was created. But E-LAB is still operating – as a small structure, flashing a flicker from time to time.

I. A.: - Did you come out into real space with RIXC?

RASA: - RIXC was founded on the basis of E-LAB and its official founders were organization for education and social development projects the *Baltic Centre*, studio *Locomotive* and E-LAB. The title „new media culture centre” was chosen to broaden the context of art and stabilize the new media culture. The very beginning of RIXC was pretty much centred on culture politics, the first project was a Baltic Sea region media centre workshop on how to support and manage new structures that have no regular funding and are not always incorporated in the local and international activities related to culture politics.

RAITIS: - Later also came the „pure” art, experimental projects like *Milk* (2004), *RT32* (2002–2006), creative workshop at Irbene radio telescope, also projects on the military heritage in Latvia – the

Latvijā – Irbenes radioteleskopu, kas vēl darbojas, bijušo Skrundas radiolokācijas sistēmu, kas ir vērienīgs pētījums, kurā savāks daudz materiālu un ko arī rādījām festivālā „Transmediale” Berlinē (2008).

still functioning Irbene radio telescope, the former radiolocation system in Skrunda, which is actually an extensive study with a multitude of material collected. We also showed it at the *Transmediale* festival in Berlin (2008).